

candidates for the degree of Doctor of Philosophy and Doctor of Science in higher education institutions (scientific institutions)]; Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.03.2016 № 261 (iz zminamy). [in Ukrainian].

10. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist [On scientific and scientific- technical activities]: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 № 848-VIII (iz zminamy). [in Ukrainian].

11. Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrainy vid 09.09.2017 № 2145-VIII (iz zminamy). [in Ukrainian].

12. Pro transformatsiiu systemy viiskovoi osvity [On the transformation of the military education system]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.12.1997 № 1410 (iz zminamy). [in Ukrainian].

13. Riabovol L. T. (2021). Systema antydyskryminatsiinoho zakonodavstva Ukrainy / Problemy publicnogo ta pryvatnogo prava [The system of anti-discrimination legislation of Ukraine / Problems of public and private law]: kol. monohraf. Lviv-Torun : Liha-Pres, S. 216-244. [in Ukrainian].

14. Riabovol L. T. (2018). Systema zakonodavstva pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist [The system of legislation on scientific and scientific and technical activities]. Naukovi zapysky. Seria: Pravo. Vyp. 5. S. 4-10. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.11.2025

УДК 349.6:502.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-223-230

Яровой Тихон Сергійович,

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
tikhon_9563963@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7266-3829

Жаврида Дар'я Євгенівна,

доктор філософії з екології,
голова БО «Благодійний фонд еколого-рекреаційного та спортивного розвитку»,
голова екологічного комітету громадської ради
при Київській обласній державній адміністрації
Ekozem_obuh_rda@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8453-9243

Тугай Тетяна Іванівна,

доктор біологічних наук, професор, професор кафедри мікробіології,
сучасних біотехнологій, екології та імунології,
Інститут біомедичних технологій,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
tatyana_tugay2@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-7660-9582

Тугай Андрій Васильович,

кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри мікробіології,
сучасних біотехнологій, екології та імунології,
Інститут біомедичних технологій,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
andre.07111982@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7131-5574

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

У статті здійснено комплексний аналіз правових засад формування та реалізації державної екологічної політики України в умовах сучасних глобальних викликів, зокрема збройної агресії росії. Розкрито сутність екологічної політики як складової публічного управління, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки, раціональне використання природних ресурсів та реалізацію конституційного права громадян на безпечне довкілля. Проаналізовано

нормативно-правову базу у сфері охорони навколишнього природного середовища та систематизовано стратегічні документи Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, що визначають ключові напрями державної екологічної діяльності.

Особливу увагу приділено інтеграції Цілей сталого розвитку ООН у національну екологічну політику та їх ролі у формуванні збалансованої моделі розвитку. Висвітлено вплив воєнних дій на стан довкілля, зокрема деградацію екосистем, забруднення ґрунтів і водних ресурсів, зростання техногенних ризиків та накопичення відходів війни. Обґрунтовано необхідність екологічно орієнтованої післявоєнної реконструкції як складової національної безпеки.

Визначено пріоритетні напрями сучасної екологічної політики України, серед яких удосконалення екологічного законодавства, розвиток системи моніторингу, впровадження принципів циркулярної економіки, посилення участі громадськості та інтеграція екологічних вимог у всі сфери публічного управління.

Зроблено висновок, що ефективна реалізація державної екологічної політики є ключовою передумовою сталого розвитку, відновлення природного потенціалу країни та підвищення якості життя населення.

Ключові слова: екологічна політика, охорона довкілля, сталий розвиток, правове регулювання, нормативно-правове забезпечення, збройна агресія, післявоєнне відновлення, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Yarovi T., Zhavryda D., Tuhai T., Tuhai A. FORMATION OF ENVIRONMENTAL POLICY IN UKRAINE: LEGAL BASIS AND DIRECTIONS FOR DEVELOPMENT

A comprehensive analysis of the legal foundations for the formation and implementation of Ukraine's state environmental policy under contemporary global challenges, particularly Russia's armed aggression, is conducted in the article. The essence of environmental policy is revealed as a component of public governance aimed at ensuring environmental security, rational use of natural resources, and realization of citizens' constitutional right to a safe environment. The regulatory framework in the field of environmental protection is analyzed, and the strategic documents of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, which define the key directions of state environmental activity, are systematized.

Special attention is paid to the integration of the United Nations Sustainable Development Goals into national environmental policy and their role in shaping a balanced development model. The impact of military actions on the environment is highlighted, including ecosystem degradation, contamination of soils and water resources, increased technogenic risks, and accumulation of war-related waste. The necessity of environmentally oriented post-war reconstruction as a component of national security is substantiated.

The priority directions of Ukraine's contemporary environmental policy are identified, including improvement of environmental legislation, development of monitoring systems, implementation of circular economy principles, strengthening public participation, and integration of environmental requirements into all areas of public administration.

It is concluded that effective implementation of state environmental policy is a key prerequisite for sustainable development, restoration of the country's natural potential, and improvement of the population's quality of life.

Keywords: environmental policy, environmental protection, sustainable development, legal regulation, regulatory framework, armed aggression, post-war recovery, Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine.

Постановка проблеми. Розвиток суспільства відбувається як загальний соціальний процес, який органічно характеризується відносинами людей з навколишнім природним середовищем. Удосконалення економічних відносин є джерелом, умовою та наслідком суспільного розвитку [1].

Сучасний етап розвитку України характеризується загостренням екологічних проблем, зумовлених інтенсивним використанням природних ресурсів, негативними наслідками промислової діяльності, глобальними кліматичними змінами та воєнними діями. Значна частина територій зазнала екологічних втрат, що актуалізує потребу формування ефективної державної екологічної політики, здатної забезпечити відновлення довкілля та екологічну безпеку населення.

Попри наявність розгалуженої нормативно-правової бази, механізми реалізації екологічної політики залишаються недостатньо результативними, що проявляється у фрагментарності управлінських рішень, слабкій координації між органами публічної влади та обмеженій участі громадськості. У контексті євроінтеграційних процесів постає необхідність гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу та впровадження сучасних екологічних стандартів.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває наукове осмислення правових засад формування екологічної політики України та визначення пріоритетних напрямів її подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правове регулювання екологічної політики України формується на основі комплексної системи законів, указів Президента, розпоряджень Кабінету Міністрів та стратегічних документів, що визначають напрями державної діяльності у сфері охорони довкілля, управління природними ресурсами та адаптації до змін клімату.

Одним із ключових документів є Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 № 2697-VIII, який встановлює стратегічні пріоритети держави у сфері екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів та інтеграції принципів сталого розвитку. Закон визначає цілі, принципи та інструменти реалізації державної екологічної політики, слугуючи фундаментом для розробки галузевих програм та планів дій.

Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» закріплює національні зобов'язання щодо реалізації глобального порядку денного ООН і інтегрує 17 Цілей сталого розвитку (SDGs) у систему державного управління природними ресурсами та охорони довкілля. Даний акт визначає стратегічну орієнтацію держави на забезпечення балансу економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки.

Особливу увагу законодавство приділяє питанням відновлення територій, що зазнали руйнувань або забруднень. Указ Президента №512/2019 «Про деякі питання розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення» та Стратегія розвитку територій у зоні відчуження і зоні обов'язкового відселення (регламентують відновлення Чорнобильської зони, стимулюють сталий розвиток постраждалих територій та забезпечують управління екологічними ризиками.

Значну роль відіграють документи, що визначають заходи з екологічної безпеки та адаптації до змін клімату. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року і Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату до 2035 року визначають механізми адаптації, підвищення стійкості природних та соціально-економічних систем до глобальних кліматичних викликів.

Окреме місце посідають документи щодо хімічної безпеки та поводження з відходами. Указ Президента №104/2021 «Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки» встановлює пріоритети щодо контролю за обігом хімічних речовин, а Національний план управління відходами до 2033 року визначає стратегію поводження з відходами та ресурсозбереження.

Таким чином, огляд нормативних актів свідчить про комплексний та багаторівневий характер державної екологічної політики України, яка поєднує загальнодержавні стратегічні пріоритети, галузеві програми та спеціалізовані плани дій.

Метою статті є аналіз правових засад формування та реалізації екологічної політики в Україні, визначення її ключових напрямів розвитку в сучасних умовах, а також окреслення основних проблем і перспектив удосконалення механізмів державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічна політика є однією з ключових складових державної політики, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів та збереження довкілля для майбутніх поколінь. В умовах глобальних кліматичних змін, техногенного навантаження та воєнних викликів питання формування ефективної екологічної політики набуває особливої актуальності для України [1].

Правове регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища виступає фундаментом реалізації екологічних пріоритетів держави, визначаючи механізми, інструменти та відповідальність суб'єктів екологічних правовідносин.

Державна екологічна політика полягає у діяльності органів державної влади, спрямованій на забезпечення конституційного права громадян на безпечне для життя та здоров'я навколишнє середовище, а також на відшкодування шкоди, завданої порушенням цього права. Екологічну політику можуть впроваджувати й окремі підприємства або організації у межах своєї діяльності [2].

Екологічна політика України являє собою систему цілей, принципів і заходів держави, спрямованих на забезпечення екологічної рівноваги, захист природного середовища та здоров'я населення. Вона охоплює економічні, соціальні, правові та управлінські аспекти, що реалізуються через діяльність органів публічної влади за участю громадянського суспільства.

Важливим принципом екологічної політики є поєднання економічного розвитку зі збереженням природних ресурсів, що відповідає концепції сталого розвитку.

На стратегічному рівні пріоритети екологічної політики визначені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», а також Стратегічним планом роботи Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України на 2024 – 2028 роки [3].

Важливу роль відіграє вищезгадана Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року, яка визначає пріоритетні напрями державної діяльності, серед яких – запобігання забрудненню, адаптація до змін клімату та розвиток «зеленої» економіки [3].

Згідно даних Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля) у табл. 1 систематизовано основні стратегічні та нормативно-правові документи, що формують правову основу державної екологічної політики України та визначають ключові напрями діяльності. Систематизована та представлена інформація охоплює широкий спектр сфер, зокрема загальнодержавну екологічну політику, управління лісовими та водними ресурсами, поводження з відходами, забезпечення екологічної та хімічної безпеки, адаптацію до зміни клімату, охорону морського середовища, а також відновлення територій, що зазнали негативного впливу воєнних дій і радіоактивного забруднення [2].

Таблиця 1

Стратегічні документи Міндовкілля України за ключовими напрямками діяльності

	Назва документа	Рік / № документа	Ключовий напрям / мета
	Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»	2019, №2697-VIII	Загальна державна екологічна політика, пріоритети та принципи сталого розвитку
	Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»	2019, №722/2019	Інтеграція цілей сталого розвитку у державну політику
	Указ Президента України «Про деякі питання	2019, №512/2019	Відновлення та розвиток

	Назва документа	Рік / № документа	Ключовий напрям / мета
	розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення»		Чорнобильської зони
	Стратегія розвитку територій у зоні відчуження і зоні обов'язкового відселення	2024, Розпорядження КМУ №49	Стале розвиток та відновлення постраждалих територій
	Указ Президента України «Про збереження лісів та раціональне використання лісових ресурсів»	2019, №511/2019	Збереження лісів та раціональне використання лісових ресурсів
	Державна стратегія управління лісами України до 2035 року	2021, Розпорядження КМУ №1777	Раціональне управління лісовими ресурсами
	Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази»	–, до 2030 року	Розвиток мінерально-сировинної бази країни
	Водна стратегія України на період до 2050 року	2022, Розпорядження КМУ №1134	Стале управління водними ресурсами
	План дій щодо вирішення проблем басейну р. Рось	2024, Розпорядження КМУ №648	Комплексне управління басейном річки
0	Державна цільова програма водозабезпечення територій, постраждалих від воєнних дій	2024, Розпорядження КМУ №884	Водозабезпечення у постконфліктних територіях
1	Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату	2021, Розпорядження КМУ №1363	Екологічна безпека, адаптація до кліматичних змін
2	Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату	2024, Розпорядження КМУ №483	Державна політика щодо зміни клімату
3	Морська природоохоронна стратегія України	2021, Розпорядження КМУ №1240	Охорона морських екосистем
4	Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки»	2021, №104/2021	Підвищення хімічної безпеки на території України
5	Указ Президента України «Про рішення РНБО щодо загроз в екологічній сфері»	2021, №111/2021	Виявлення та нейтралізація екологічних загроз
6	Національний план управління відходами до 2033 року	2024, Розпорядження КМУ №1353	Управління відходами та ресурсами

Джерело: сформовано автором на основі [3-18]

Проведений аналіз у табл. 1 свідчить про комплексний характер сучасної екологічної політики України, яка поєднує стратегічні цілі сталого розвитку з галузевими програмами та спеціалізованими планами дій. Водночас значна кількість документів, ухвалених у 2021–2024 роках, відображає активізацію державної екологічної політики в умовах євроінтеграції та зростання екологічних ризиків, зумовлених військовою агресією. Такий підхід свідчить про прагнення держави сформувати цілісну систему правового регулювання, спрямовану на підвищення рівня екологічної безпеки та забезпечення сталого розвитку.

Окреме місце посідає процес гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, що передбачає імплементацію екологічних директив ЄС та посилення стандартів екологічної безпеки.

Одним з таких важливим елементом сучасної державної екологічної політики України є інтеграція положень Цілей сталого розвитку (ЦСР), затверджених Указом Президента України № 722/2019 на період до 2030 року, у національну стратегію охорони довкілля та природокористування. ЦСР, які були ухвалені на глобальному рівні як частина Плану дій до 2030 року, визначають комплексний підхід до забезпечення збалансованого економічного зростання, соціальної справедливості та охорони природних екосистем [4].

Цілі сталого розвитку (далі—ЦСР, англ. Sustainable Development Goals – SDGs) – це універсальний набір із 17 глобальних цілей, які мають на меті сприяти всебічному сталому розвитку людства до 2030 року. Вони були ухвалені усіма державами – членами Організації Об'єднаних Націй (ООН) у межах Порядку денного в галузі сталого розвитку до 2030 року (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) у вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку в Нью-Йорку. Цей документ був схвалений Генеральною Асамблеєю ООН як резолюція A/RES/70/1 й офіційно набрав чинності з 1 січня 2016 року [19].

ЦСР представляють собою широку систему завдань та індикаторів, що інтегрують економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку. Метою цього глобального плану є поєднання заходів для ліквідації бідності, боротьби з нерівністю, забезпечення якісної освіти та медичного обслуговування, збереження довкілля, протидії зміні клімату, мирного та справедливого суспільства тощо. Усі 17 Цілей узгоджені між собою і передбачають колективні зусилля на національному, регіональному та світовому рівнях [19].

Україна, взявши на себе зобов'язання з реалізації ЦСР, започаткувала низку національних програм і стратегій, що спрямовані на досягнення конкретних екологічних, соціальних та економічних цілей. Зокрема, екологічна політика держави тісно пов'язана з такими ЦСР:

ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія», що передбачає доступ до безпечної та доступної питної води, ефективне використання водних ресурсів і їх захист, що реалізовано через Водну стратегію України до 2050 року та відповідні плани управління басейнами річок.

ЦСР 13 «Боротьба зі зміною клімату», що передбачає інтеграцію кліматичних заходів у національні політики та планування, — відображено у Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року та Стратегії формування політики у сфері зміни клімату до 2035 року.

ЦСР 15 «Життя на суші», спрямований на збереження лісових екосистем, відновлення деградованих земель та раціональне використання природних ресурсів, — реалізується через державну політику управління лісами та заходи із захисту біорізноманіття.

ЦСР 14 «Життя під водою», що має на меті збереження морських та прибережних екосистем, — враховано в Морській природоохоронній стратегії України.

Правове закріплення ЦСР у структурах національного законодавства означає, що екологічна політика України стала частиною ширшої системи інституційних завдань, спрямованих на забезпечення якості життя, ефективного використання природних ресурсів і збереження довкілля. Такий підхід сприяє не лише гармонізації національного екологічного законодавства з міжнародними стандартами, а й підвищенню ефективності управління природними ресурсами та адаптації до глобальних екологічних викликів [19].

Саме тому, інтеграція Цілей сталого розвитку у правове поле екологічної політики посилює її стратегічну спрямованість, забезпечує узгодженість заходів на національному рівні та відкриває можливості для міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля [20].

Сучасний етап розвитку екологічної політики України формується в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених повномасштабною збройною агресією росії, що спричинила масштабні руйнування інфраструктури, забруднення ґрунтів і водних ресурсів, знищення лісових масивів, деградацію природних екосистем та істотне зростання техногенних і екологічних ризиків. Військові дії призвели до появи нових джерел екологічної небезпеки, зокрема мінного забруднення територій, руйнування промислових об'єктів, пошкодження гідротехнічних споруд та накопичення відходів війни, що створює довгострокові загрози для здоров'я населення і біорізноманіття [2].

У цих умовах державна екологічна політика набуває стратегічного значення як складова національної безпеки та післявоєнного відновлення країни. Її реалізація потребує комплексного підходу, що поєднує правові, інституційні, економічні та соціальні інструменти.

До пріоритетних напрямів на сучасному етапі належать:

- удосконалення екологічного законодавства та механізмів його практичної реалізації з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань України;
- розвиток національної системи екологічного моніторингу та оцінки шкоди довкіллю, завданої воєнними діями;
- впровадження принципів циркулярної економіки як інструменту раціонального використання ресурсів і зменшення обсягів відходів;
- посилення участі громадськості та інститутів громадянського суспільства у прийнятті екологічно значущих рішень;
- інтеграція екологічних вимог у всі сфери публічного управління, зокрема у процеси відбудови, просторового планування та економічного розвитку.

Особливого значення набуває відновлення довкілля на територіях, що зазнали негативного впливу війни, а також формування екологічно орієнтованої політики реконструкції, заснованої на принципах сталого розвитку. Йдеться не лише про ліквідацію наслідків руйнувань, а й про створення більш стійкої, безпечної та ресурсоефективної моделі розвитку держави. У цьому контексті екологічна політика має стати ключовим елементом повоєнної трансформації України, спрямованої на відновлення природного потенціалу, забезпечення екологічної безпеки та підвищення якості життя населення.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що державна екологічна політика України є комплексною системою правових, управлінських та стратегічних заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки, раціональне використання природних ресурсів і реалізацію принципів сталого розвитку. Нормативно-правова база у сфері охорони довкілля, доповнена галузевими стратегіями та програмами, формує основу для інтеграції екологічних вимог у всі сфери публічного управління.

Встановлено, що важливим чинником модернізації екологічної політики є гармонізація національного законодавства з правом Європейського Союзу та імплементація положень Цілей сталого розвитку ООН, що сприяє узгодженості державних рішень із міжнародними стандартами.

Особливого значення екологічна політика набуває в умовах повномасштабної збройної агресії росії, яка спричинила масштабну деградацію природних екосистем, забруднення довкілля та зростання техногенних ризиків. Зокрема, вищезазначене обумовлює необхідність формування екологічно орієнтованої моделі післявоєнного відновлення, що має поєднувати ліквідацію наслідків війни з довгостроковими цілями сталого розвитку.

Обґрунтовано, що пріоритетами сучасної екологічної політики України повинні стати удосконалення правового регулювання, розвиток системи екологічного моніторингу, впровадження принципів циркулярної економіки, активне залучення громадськості та інтеграція екологічних вимог у процеси відбудови. Реалізація цих завдань дозволить забезпечити відновлення природного потенціалу країни, підвищити рівень екологічної безпеки та створити передумови для сталого соціально-економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Teremetskyi V., Popovych T., Poliakov Ye., Shchurat T., Terletskii A., Sidliar V. Sustainable Development: a Methodology for Combining Law, Economy, Ecology and Politics. *International Journal of Ecosystems and Ecology Science*. 2025. Vol. 15 (4). P. 97–102. DOI: <https://doi.org/10.31407/ijees15.412>.
2. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Державна екологічна політика. URL: <https://mepg.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka>.
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2697-19>.
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019>.
5. Про деякі питання розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Указ Президента України від 10.07.2019 № 512/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512/2019#Text>
6. Стратегія розвитку територій у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення на 2024-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.01.2024 № 49-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249>.
7. Про деякі заходи щодо збереження лісів та раціонального використання лісових ресурсів: Указ Президента України від 9 липня 2019 року № 511/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5112019-28301>.
8. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/1777>.
9. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року : Закон України від 21.04.2011 № 3268-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3268-17>.
10. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1134-2022-%D1%80>.
11. План дій щодо комплексного вирішення проблем басейну річки Рось на 2024-2030 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2024 № 648-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/648>.
12. Державна цільова програма комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2024 № 884-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/884>.
13. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/1363>.
14. Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/483>.
15. Про схвалення Морської природоохоронної стратегії України: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 11.10.2021 № 1240-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-%D1%80#Text>.
16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2021 року «Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки на території України»: Указ Президента України від 19.03.2021 № 104/202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104/2021#Text>.

17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 року «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації»: Указ Президента України від 23.03.2021 № 111/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/111/2021>.

18. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи, Перелік від 27.12.2024 № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#Text>.

19. Teremetskyi V., Popovych T., Matviichuk A., Tokunova A., Syvytskyi V., Chudyk N. Sustainable Development Goal Six: The Right to Water vs. Public Policy. *Lex Humana* (ISSN 2175-0947), 2023. Vol. 15(4), P. 458–475. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2822>.

20. Teremetskyi V., Korol V., Nebyltsova O., Lukianenko L., Kovalova O., Maliar S. Convergence of EU and Ukrainian legislation in research and environmental areas within european integration and sustainable development strategies implementation. *RISUS – Journal on Innovation and Sustainability*, 2025. Vol. 16, № 4. P. 74–88. DOI: <https://doi.org/10.23925/2179-3565.2025v16i4p74-88>.

REFERENCES:

1. Teremetskyi, V., Popovych, T., Poliakov, Ye., Shchurat, T., Terletskii, A., Sidliar, V. (2025). Sustainable Development: a Methodology for Combining Law, Economy, Ecology and Politics. *International Journal of Ecosystems and Ecology Science*. 15 (4). 97–102. DOI: <https://doi.org/10.31407/ijeess15.412>. [in English].

2. Derzhavna ekolohichna polityka. (n.d.). [State environmental policy]. Ministerstvo zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy. Retrieved from: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka>. [in Ukrainian].

3. Pro osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku. (2019, February 28). [On basic principles (strategy) of state environmental policy of Ukraine until 2030]. *Zakon Ukrainy* No. 2697-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2697-19>. [in Ukrainian].

4. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. (2019, September 30). [On sustainable development goals of Ukraine until 2030]. *Ukaz Prezidenta Ukrainy* No. 722/2019. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019>. [in Ukrainian].

5. Pro deaki pytannia rozvytku terytorii, shcho zaznaly radioaktyvnoho zabrudnennia vnaslidok Chornobylskoi katastrofy. (2019, July 10). [On development of territories affected by radioactive contamination caused by the Chornobyl disaster]. *Ukaz Prezidenta Ukrainy* No. 512/2019. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512/2019#Text>. [in Ukrainian].

6. Stratehiia rozvytku terytorii u zoni vidchuzhennia i zoni bezumovnoho vidseleння na 2024–2032 roky. (2024, January 23). [Development strategy for territories of the exclusion zone and compulsory resettlement zone for 2024–2032]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 49-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249>. [in Ukrainian].

7. Pro deaki zakhody shchodo zberezhenня lisiv ta ratsionalnoho vykorystannia lisovykh resursiv. (2019, July 9). [On measures to preserve forests and ensure rational use of forest resources]. *Ukaz Prezidenta Ukrainy* No. 511/2019. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/5112019-28301>. [in Ukrainian].

8. Derzhavna stratehiia upravlinnia lisamy Ukrainy do 2035 roku. (2021, December 29). [State forest management strategy of Ukraine until 2035]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1777-r. <https://www.kmu.gov.ua/npas/1777>. [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Zahalnoderzhavnoi prohramy rozvytku mineralno-syrovynnoi bazy Ukrainy na period do 2030 roku. (2011, April 21). [On approval of the national program for development of Ukraine’s mineral resource base until 2030]. *Zakon Ukrainy* No. 3268-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3268-17>. [in Ukrainian].

10. Pro skhvalennia Vodnoi stratehii Ukrainy na period do 2050 roku. (2022, December 9). [Water strategy of Ukraine until 2050]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1134-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1134-2022-%D1%80>. [in Ukrainian].

11. Plan dii shchodo kompleksnoho vyrishennia problem baseinu richky Ros na 2024–2030 roky. (2024, July 12). [Action plan for integrated solution of problems of the Ros river basin for 2024–2030]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 648-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/648>. [in Ukrainian].

12. Derzhavna tsilova prohrama kompleksnoho vodozabezpechennia terytorii, yaki zaznaly vplyvu voiennykh dii, na period do 2030 roku. (2024, September 17). [State target program of comprehensive water supply for territories affected by military actions until 2030]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 884-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/884>. [in Ukrainian].

13. Stratehiia ekolohichnoi bezpeky ta adaptatsii do zminy klimatu na period do 2030 roku. (2021, October 20). [Environmental security and climate change adaptation strategy until 2030]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1363-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/1363>. [in Ukrainian].

14. Stratehiia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zminy klimatu na period do 2035 roku. (2024, May 30). [Strategy for formation and implementation of state climate policy until 2035]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 483-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/483>. [in Ukrainian].

15. Pro skhvalennia Morskoï pryrodokhoronnoi stratehii Ukrainy. (2021, October 11). [Marine environmental protection strategy of Ukraine]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1240-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].

16. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy shchodo khimichnoi bezpeky. (2021, March 19). [On implementation of the decision of the National Security and Defense Council on chemical safety]. *Ukaz Prezidenta Ukrainy* No. 104/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104/2021#Text> [in Ukrainian].

17. Pro vyklyky i zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy v ekolohichnii sferi. (2021, March 23). [On challenges and threats to national security in the environmental sphere]. *Ukaz Prezidenta Ukrainy* No. 111/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/111/2021>. [in Ukrainian].

18. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho planu upravlinnia vidkhodamy do 2033 roku. (2024, December 27). [National waste management plan until 2033]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1353-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].

19. Teremetskyi, V., Popovych, T., Matviichuk, A., Tokunova, A., Syvytskyi, V., Chudyk, N. (2023). Sustainable Development Goal Six: The Right to Water vs. Public Policy. *Lex Humana* (ISSN 2175-0947), 2023, 15(4), P. 458–475. Retrieved from: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2822>. [in English].

20. Teremetskyi, V., Korol, V., Nebyltsova, O., Lukianenko, L., Kovalova, O., Maliar, S. (2025). Convergence of EU and Ukrainian legislation in research and environmental areas within european integration and sustainable development strategies implementation. *RISUS – Journal on Innovation and Sustainability*, 16, (4). 74–88. DOI: <https://doi.org/10.23925/2179-3565.2025v16i4p74-88>. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 22.11.2025

УДК 340.5:347.4(48)

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-230-237

Ксьондзик Юрій Юрійович,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

yuriyky@gmail.com

ORCID ID: 0009-0008-6327-3758

ЗАКОН ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ДОГОВІРНОГО ПРАВА СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН

Стаття присвячена визначенню особливостей закону як джерела цивільного договірної права скандинавських країн.

Скандинавські країни вирізняються унікальною моделлю цивільного договірної права, де закон визнається основним джерелом регулювання за відсутності єдиного кодифікованого цивільного кодексу. Така особливість забезпечує гнучкість правового регулювання та широку роль судового тлумачення норм. Договірні правопорядки Данії, Швеції, Фінляндії, Норвегії та Ісландії формують спільну скандинавську модель договірної регулювання, засновану на законах про договори та системі спеціальних нормативних актів.

Закони про договори (Avtalslagen, Contracts Act, Aftaleloven, Lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggeringna) мають рамковий характер і забезпечують загальну нормативну основу для формування та виконання договорів у скандинавських країнах. Вони історично сформували фундамент договірної регулювання та розглядаються як модельне джерело договірних правовідносин, що застосовується у разі відсутності спеціальних положень. За своєю структурою та змістом ці Закони тісно між собою, що підтверджує спільність підходів до регулювання договірних інститутів. Така модель забезпечує високий рівень гармонізації ключових договірних інститутів, водночас зберігаючи національні особливості правового регулювання.

Характерною рисою цієї моделі є конкретизація загальних принципів договірної права через спеціальне законодавство, орієнтоване на захист споживачів, забезпечення добросовісної ділової практики та стабільності цивільного обороту. У цьому аспекті скандинавський підхід корелює як з історичними традиціями уніфікації договірної права в Північній Європі, так і з сучасними європейськими тенденціями гармонізації.

Водночас уніфікація та гармонізація скандинавського права не були спрямовані на створення тотожних законодавчих масивів. Скандинавське право доцільно розглядати не як єдину систему позитивного права, а як особливу юридичну концепцію, методологічним підґрунтям якої стала Уппсальська школа права та ідеї скандинавського правового реалізму, започатковані А. Хегерстромом. Саме ця концептуальна спільність зумовила специфіку розвитку приватного, зокрема договірної, права скандинавських країн, поєднуючи високий рівень гармонізації з збереженням національних особливостей правового регулювання.

Ключові слова: закон, договір, договірне право, цивільне право, скандинавські країни, принципи, джерело права.

Ksondzyk Y. THE LAW AS THE MAIN SOURCE OF CIVIL CONTRACT LAW OF THE SCANDINAVIAN

Випуск 19. 2025

© Ю.Ю.Ксьондзик, 2025